

Re: Становище ЛГБТ в Україні у 2019 році

Правозахисний ЛГБТ Центр "Наш світ"

Веб-сайт: www.gay.org.ua

Поштова адреса: а/с 173, м. Київ, 02100

Контактна особа: Андрій Маймулахін, координатор

E-mail: coordinator@gay.org.ua

Тел./факс: +380 44 2963424

У 2019 році тривало зростання активності української ЛГБТ спільноти, але також не зменшувався агресивний тиск на неї з боку ультраправих націоналістичних угруповань. Поліція досить ефективно забезпечувала охорону публічних ЛГБТ акцій, але жодних позитивних зрушень у розслідуванні злочинів ненависті проти ЛГБТ зафіксовано не було.

Українська влада і політики у 2019 році були сконцентровані на передвиборчій кампанії та проведенні виборів, що примушувало їх дистанціюватися від ЛГБТ питань. Ними не було зроблено нічого для виконання ЛГБТІ компонентів Плану дій у сфері прав людини. Позиція новообраного президента та парламенту стосовно ЛГБТ питань залишається неясною, але перші кроки нової влади не показали скільки-небудь суттєвих відмінностей від політики у цій сфері, якої дотримувалися їхні попередники. Зменшення впливу консервативних, релігійних і націоналістичних політичних сил дає обережну надію на швидший прогрес у захисті прав ЛГБТ за нової влади.

Фестивалі та марші "на захист традиційної сім'ї", організовані релігійними активістами, зберігають активну підтримку з боку церков, релігійних і консервативних громадських організацій, але кампанія електронних петицій та звернень з боку місцевих рад до державної влади з гомофобними вимогами явно йде на спад.

1. Узагальнена суспільно-політична ситуація

Законодавство

З початку 2019 року в українському законодавстві, що стосується інтересів і прав ЛГБТ, не відбулося жодних змін. Не зрушило з мертвої точки виконання ЛГБТІ компонентів Плану дій у сфері прав людини, термін виконання яких сплив ще у попередні роки, зокрема таких важливих як:

- п. 105 захід 1 (щодо внесення сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (надалі скорочено "СОГІ") як захищених ознак до Закону України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні");
- п. 105 захід 3 (про внесення поправок до Кримінального кодексу щодо криміналізації злочинів з мотивів нетерпимості, зокрема, за ознаками СОГІ);
- п. 105 захід 6 (розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту про легалізацію в Україні реєстрованого цивільного партнерства для різностатевих і одностатевих пар);
- п. 105 захід 7 (зняття заборони на всиновлення дітей, зокрема, трансгендерними та ВІЛ-позитивними людьми);
- п. 109, захід 3 (розроблення та затвердження спільної інструкції МВС та Генеральної прокуратури України щодо розслідування злочинів на ґрунті нетерпимості органами внутрішніх справ з урахуванням методології ОБСЄ).

Позитивним моментом можна вважати хіба що те, що Кабінет Міністрів України не став навіть розглядати розроблені у 2018 році поправки до Плану дій, які суттєво скорочували зобов'язання у

сфері ЛГБТІ питань, взяті на себе урядом при ухваленні цього документу. У цих поправках, зокрема, пропонувалося відмовитися від внесення СОГІ як захищених ознак до Закону України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні", а також фактично відмовитися від розробки законопроекту про реєстроване партнерство. Таким чином, жодних змін до ЛГБТІ компонентів Плану дій внесено не було, і хоч український уряд не квапиться з їх виконанням, він досі не відмовився від своїх зобов'язань у цій сфері.

Органи державної влади та місцевого самоврядування

В Україні вже кілька років поспіль триває кампанія "на захист традиційної сім'ї", розгорнута гомофобними релігійними активістами, в рамках якої у попередні роки місцеві ради розглядали та ухвалювали шаблонні звернення до центральної влади з вимогами обмежити права та ігнорувати інтереси ЛГБТ людей. Однак, у 2019 році таких звернень з боку місцевих рад нами задокументовано не було. Водночас, 23 травня Чернівецька міська рада ухвалила рішення заборонити проведення у місті Фестивалів Рівності без попередніх громадських слухань, незважаючи на його очевидну протизаконність. Його автор, депутат фракції "Рідне місто" Анатолій Чесанов, заявив, що хоча його пропозиція, можливо, порушує права людини, але "суспільство до цього поки що не готове", і він, як православний християнин, вимагає заборони проведення "гей-парадів". Фестивалі Рівності – це заходи з поширення толерантності, які проводить ЛГБТ НУО "Інсайт". Подібне рішення Чернівецької обласної ради у минулому році викликало реакцію Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини, який повідомив місцевих депутатів про його протизаконність і попросив його скасувати.

Згідно українського законодавства, заборонити проведення публічного заходу може тільки суд. Треба зауважити, що, на відміну від попередніх років, у 2019 році нами не було зафіксовано жодного звернення з боку місцевих рад до судів з вимогою заборонити ЛГБТ заходи.

Заступник мера Сум Максим Галицький 22 червня, опублікував на своїй сторінці в Facebook фото в'язнів нацистського концтабору з підписом "ЛГБТ-прайд здорової людини. Вірю – не за горами час, коли так звані прайди виглядатимуть саме так". Цей пост був видалений адміністраторами соціальної мережі, а сам Галицький на своїй сторінці в Facebook вибачився перед жертвами концтаборів та їх рідними за використання зображення ув'язнених у концтаборі – втім, запевнивши, що й надалі буде всіляко опиратися "потуранню лгбт-пропаганді" та "впровадженню гендерної ідеології". Прес-секретар генпрокурора Лариса Сарган повідомила, що "за фактом подібних висловлювань розпочато кримінальне провадження за ч. 1 ст. 161 ККУ – умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі. Слідство доручено ГУ НП в Сумській області". Мер Сум Олександр Лисенко рішуче засудив слова свого заступника та пообіцяв провести з ним розмову, але не став накладати на нього жодних санкцій.

У травні розгорівся скандал навколо антинаукових і гомофобних висловлювань вчительки християнської етики у школі № 93 міста Львова Мирослави Стецюк, яка переконувала школярів, що ті помруть, сходявши в туалет після "гомика". Директорка школи повідомила, що ця вчителька отримала догану за ці дії та визнала, що була неправа. Звільняти її не стали, але в кінці навчального року вона піде на пенсію.

Напередодні Маршу Рівності у Києві заступник голови КМДА Микола Поворозник закликав "всіх мешканців і гостей міста продемонструвати свою толерантність до всіх людей, незалежно від гендеру, сексуальної орієнтації, національності, віросповідання, кольору шкіри, фізичного стану, поглядів тощо". Він повідомив, що КМДА, поліція та організатори маршу працюють над тим, аби хода 23 червня пройшла безпечно. Організатори маршу публічно запросили приєднатися до ходи новообраного президента України Володимира Зеленського, на що відповіді не отримали, однак на офіційній фейсбук-сторінці Офісу Президента України 23 червня був опублікований запис, в якому було заявлено, що президент є гарантом прав і свобод всіх громадян України, а "Національна поліція України має гарантувати безпеку всіх українців у дні Маршу рівності та вжити заходів задля недопущення сутичок між прихильниками та противниками Маршу".

Українська омбудсменка у своїй щорічній доповіді "Про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні" за 2018 рік (розділ 8.4 "Дискримінація за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності") констатує, що "ситуація у сфері запобігання та протидії дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності порівняно з минулими роками не зазнала суттєвих позитивних змін", звітує про свої дії на захист прав ЛГБТ та надає рекомендації українській владі з виправлення ситуації – зокрема, Кабінету Міністрів України розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроект про легалізацію в Україні зареєстрованого цивільного партнерства для різностатевих і одностатевих пар, а органам місцевого самоврядування утримуватися від дій та рішень, які можуть містити ознаки дискримінації.

Серед центральних органів влади свою позицію щодо захисту прав ЛГБТ в Україні висловило МЗС, опублікувавши на своєму сайті коментар до Міжнародного дня проти гомофобії, трансфобії і біфобії (17 травня): "Україна як правова, демократична, європейська держава віддана захисту основоположних прав і свобод людини, рішуче виступає проти будь-яких проявів дискримінації, включаючи гомофобію, трансфобію і біфобію".

Найбільш послідовно на захист прав ЛГБТ людей та проти гомо/трансфобних упереджень виступало Міністерство охорони здоров'я. В.О. міністра Уляна Супрун в день проведення київського Маршу Рівності розмістила на своїй фейсбук-сторінці запис, в якому заявила про поширеність дискримінації та утисків проти ЛГБТ і підтримала дії Центру громадського здоров'я МОЗ України з вирішення таких проблем у сфері охорони здоров'я. Слід відзначити, що Центр громадського здоров'я напередодні Маршу Рівності змінив заголовок своєї офіційної фейсбук-сторінки, додавши до нього сердечко у кольорах веселки, а його офіційна делегація взяла участь у самому марші – першими серед українських урядових інституцій.

Варто також відзначити, що неодноразовий учасник Маршів Рівності та відкритий поборник прав ЛГБТ, у минулому заступник міністра економічного розвитку, Максим Нефьодов переміг на конкурсі та очолив Державну митну службу України.

Правоохоронні органи та судова система

Ставлення Національної поліції України до ЛГБТ питань у 2019 році порівняно з останніми роками не змінилося. Поліція цілком ефективно забезпечила охорону Маршів Рівності у Києві та Одесі від намагань їх опонентів перешкодити проведенню цих заходів. Організатори КиївПрайду повідомили, що представники київської поліції охоче беруть участь у тренінгах на тематику антидискримінації та рівності, які проводить ця організація – на жаль, як стало відомо з офіційних відповідей управлінь поліції у декількох містах України, включаючи Київ, вивчення таких питань не є частиною обов'язкової освіти поліцейських, за винятком співробітників Департаменту забезпечення прав людини.

Ситуація з розслідуванням злочинів ненависті за мотивами гомо- або трансфобії залишається вкрай незадовільною. Слідчі послідовно ігнорують мотиви гомо/трансфобії при скоєнні злочинів, кваліфікуючи їх, здебільшого, як звичайне хуліганство або інший злочин без обтяжливих обставин, і відмовляються починати розслідування можливого порушення статті 161 ККУ, яка наразі є єдиним способом врахувати такі мотиви при призначення покарання правопорушникові. Жертви злочинів, які намагаються захистити свої права та звертаються до поліції, як правило, вимушені звертатися до слідчих суддів для початку розслідування по статті 161, а інколи й взагалі для внесення відомостей про скоєний злочин до реєстру та початку досудового розслідування.

Втім, навіть коли слідство вимушене почати розслідування за статтею 161, це ніколи не призводить до висунення обвинувачення за цією статтею в суді. Наявне кримінальне законодавство є абсолютно непристосованим для правильної кваліфікації злочинів ненависті за будь-якими ознаками, крім "раси", національної/етнічної належності або релігійних переконань. Цей недолік мав бути виправлений шляхом ухвалення відповідних поправок до Кримінального кодексу (захід 3 пункту 105 Плану дій у сфері прав людини), але Міністерство внутрішніх справ вже на три роки запізнюється з виконанням цього положення Плану дій. Хоч відповідний законопроект і був

розроблений Головним слідчим управлінням Національної поліції України, він досі не винесений на розгляд Кабінету Міністрів.

Кричущим став випадок поліцейського рейду на гей-клуб "Потьомкін" у місті Дніпро ніч з 19 на 20 квітня: близько часу ночі у клуб увірвалося 20-25 працівників поліції, поклали усіх присутніх на підлогу та не дозволяли нікому піднятися протягом трьох годин, відкривши при цьому всі вікна (температура на вулиці була не вище +5°C). У всіх присутніх були вилучені мобільні телефони, а з гардеробу зникли деякі речі. Про пропажу обладнання повідомив також і персонал клубу. За винятком мобільних телефонів, все зникле не було включено до опису вилучених речей. Працівники поліції вели себе дуже агресивно та гомофобно, висловлюючи образи і жарти, пов'язані з сексуальною орієнтацією, а двох іноземців, які в той час були у клубі, вимусили голосно співати гімн України. Одному із відвідувачів були нанесені тілесні ушкодження. Керівництву та співробітникам клубу були висунуті звинувачення за статтею 302 ККУ "Створення або утримання місць розпусти і звідництва". На жаль, усі скарги на протизаконні дії працівників поліції до Омбудсмана та Державного бюро розслідувань привели лише до перевірки цих дій тією самою дніпровською поліцією, яка їх і вчинила – звісно, вони не виявили жодних порушень зі свого боку.

У 2019 році, як і у 2018, українські суди не виносили рішень про заборону ЛГБТ заходів. У єдиному відомому нам випадку такого роду, напередодні Маршу Рівності у Києві депутат ВРУ Ігор Мосійчук звернувся до Окружного адміністративного суду міста Києва з вимогою заборонити проведення цього заходу. Однак, суд повернув заяву позивачеві для виправлення помилок через недотримання вимог законодавства. Наскільки нам відомо, Мосійчук не став повторно подавати виправлену заяву.

Політика

Політичне життя України у першій половині 2019 року було сфокусоване на передвиборчій кампанії та проведенні президентських і парламентських виборів. ЛГБТ питання не грали скільки-небудь важливої ролі у цих подіях.

Переважна більшість популярних політичних сил не приділили питанням прав людини, рівності та антидискримінації взагалі будь-якої уваги. Хоча перед виборами відразу декілька організацій громадянського суспільства та мас-медіа провели опитування кандидатів у президенти та політичних партій, зокрема, щодо їх ставлення до ЛГБТ питань, переважна більшість опитаних просто не відповіли на такі питання. Так само, не згадувалися ЛГБТ питання і в офіційних програмних документах всіх популярних партій та кандидатів у президенти. Ті з представників популярних політичних сил, хто все ж таки відповів на питання, зокрема, щодо легалізації в Україні одностатевих шлюбів, здебільшого, вдавалися до обтічних формулювань, які не містили прямої відповіді. Досить ясно сформулювали свою позицію лише представники "Слуги народу" (Дмитро Разумков: "Це складне питання, по якому у нас йдуть глибокі внутрішньопартійні дискусії") та "Опозиційної платформи – За життя" (Юрій Бойко: "Що стосується одностатевих шлюбів, то це навіть не обговорюється. Це така дурість, яка для нашого християнського суспільства є неприйнятною").

Основні помірковано-консервативні партії у своїх відповідях на запитання Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій заявили – прямо чи натяками – про своє негативне ставлення до одностатевих шлюбів (зокрема, "Громадянська позиція" і "Самопоміч"), так само як і праворадикальна партія "Свобода", однак жодна з цих політичних сил не пройшла на виборах до Верховної Ради. Так само не пройшли парламентських на виборах ті малопомітні політичні сили, які чітко та однозначно підтримують рівність прав для ЛГБТ – зокрема, партія "Демократична сокира".

На зустрічі трьох ліберальних політиків з представниками ЛГБТ руху, ті повідомили, що всередині майбутньої правлячої партії "Слуга народу" дійсно була суттєва дискусія стосовно ставлення до ЛГБТ питань, за підсумками якої було прийняте рішення не торкатися цієї теми у передвиборчій кампанії. За їхніми ж словами, гендерними, а отже й ЛГБТ, питаннями у цій партії після виборів займатиметься Марина Бардіна. Позитивним сигналом з боку нової влади можна

вважати те, що майбутній голова парламентського Комітету у закордонних справах Богдан Яременко публічно виступив на підтримку ратифікації Стамбульської конвенції. Втім, після обговорення цього питання з іншими депутатами від "Слуги народу", він повідомив, що "Ніхто не виступив проти ратифікації, але зваживши на аргументи "проти" депутати вирішили, що повернутися до питання потрібно лише після змістовної дискусії з [Всеукраїнською] Радою Церков [і релігійних організацій]".

Як було зазначено, провідні політичні сили у 2019 році свідомо намагалися триматися осторонь ЛГБТ питань. Їх торкалися, здебільшого, лише ультраправі націоналістичні угруповання ("Карпатська Січ", "Правий сектор", "Традиція і порядок", "Фрайкор", Національний корпус, С14 тощо), що продовжували свою традиційну політику агресивної нетерпимості та намагалися зірвати всі ЛГБТ заходи, про які їм стало відомо. Як і в минулому році, вони безуспішно намагалися заблокувати Марш Рівності у Києві, але поліція не допустила зіткнень між ними та учасниками маршу, який, зрештою, просто обійшов заблоковану частину маршруту іншим шляхом. Активність праворадикальних активістів, які намагалися відстежити та побити учасників Маршу Рівності після його закінчення, була помітно меншою у порівнянні з минулим роком.

У перебігу передвиборчої кампанії були помічені непоодинокі випадки використання "чорно-голубого піару", тобто намагань дискредитувати якихось політиків через нібито їхній зв'язок з ЛГБТ. Зокрема, з'являлися неправдиві повідомлення про проведення Маршів Рівності у таких містах як Ірпінь Київської області та Слов'янськ Донецької області, фотоколажі, на яких райдужною символікою були позначені такі політики як Андрій Садовий та Святослав Вакарчук, тощо. Як і в попередні роки, ці спроби не привернули уваги громадськості та вочевидь ніяк не відбилися на популярності зачеплених персонажів.

Церкви та релігійні організації

На відміну від попередніх років, у 2019 ні жодна окрема церква, ні Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО) не зверталася до влади по заборону проведення Маршу Рівності в Києві – варто зауважити, що останні два роки з такими зверненнями виступала тільки УПЦ (МП). Представники одеських церков, на чолі з митрополитом Агафангелом (УПЦ Московського патріархату), все ж таки звернулися до міського голови з проханням заборонити проведення Маршу Рівності в Одесі – однак, за даними журналістів місцевого інтернет-видання "Думская", у 2019 році такий лист був підписаний значно меншою кількістю представників церков і релігійних об'єднань, ніж це було у попередні роки. Зокрема, він не був підтриманий керівниками ПЦУ, мусульманських і найбільших юдейських громад в Одесі. Від УГКЦ він був підписаний лише настоятелем собору за його власною ініціативою, а від Римо-католицької церкви – відстороненим від управління єпископом. За даними журналістських джерел, представництво Ватикану в Україні настійно рекомендувало католицьким громадам не брати участь у подібних ініціативах, а надто, коли вони висуваються Московським патріархатом.

Водночас, не відбулося жодних змін у ставленні провідних українських церков до питань рівності та захисту прав ЛГБТ. Як і раніше, вони виступають проти "пропаганди гомосексуалізму", легалізації одностатевих шлюбів або партнерств, використання у законодавстві, освіті та державному управлінні термінів "гендер" і "сексуальна орієнтація" тощо. Глава ПЦУ митрополит Епіфаній назвав поняття "гендер" і "ЛГБТ" пропагандою, що нав'язується Заходом українському суспільству. Він також був помічений у контактах з лідерами таких ультраконсервативних і агресивно-гомофобних угруповань як "Катехон" і "Традиція і порядок" – втім, за офіційною заявою ПЦУ, "Церква засуджує і вважає абсолютно неприйнятними будь-які незаконні прояви насильства проти громадян, які не підтримують традиційних християнських поглядів на сім'ю та громадську мораль".

Українські церкви та релігійні організації, об'єднані у ВРЦіРО, продовжували брати активну участь у численних маршах і фестивалях "на захист традиційної сім'ї", які організовувалися та проводилися у багатьох містах України гомофобною ініціативою "Всі разом!" під керівництвом журналіста та релігійного активіста Руслана Кухарчука.

В день проведення київського Маршу Рівності поліція запобігла провокації проти цього заходу – четверо мешканців Рівненщини мали намір закидати його учасників презервативами, наповненими фекаліями з викрадених ними біотуалетів. Несподівано виявилось, що організатором цієї акції був пастор протестантської церкви "Нове життя" Анатолій Полухович.

Вочевидь, неприємною несподіванкою для українських церков стало обрання президентом України Володимира Зеленського, який не є християнином і взагалі релігійною людиною, а також поразка на парламентських виборах їхніх традиційних союзників – консервативних і правонаціоналістичних партій. Два головні лобісти консервативно-релігійних і церковних інтересів в українському парламенті – Павло Унгурян і Віктор Єленський – не пройшли до складу новообраної Верховної Ради IX скликання. Посаду секретаря РНБОУ покинув Олександр Турчинов, який неодноразово виступав з гомофобними заявами. Новообраний президент Зеленський, на відміну від всіх своїх попередників, не став брати участь у традиційних релігійних заходах з приводу релігійних або державних свят.

Широке суспільство і мас-медіа

Хоч українці й не надто дружньо ставляться до ЛГБТ, вони розуміють, що ті є одними з головних жертв нетерпимості – такими їх назвали 43% респондентів в опитуванні, проведеному в Україні по заказу Національного демократичного інституту (США). Для порівняння, аналогічний показник для людей з інвалідністю склав 42%, для жінок – 23%.

2019 року інформаційну кампанію "Боротися – поборете!", присвячену Міжнародному дню боротьби з гомофобією, трансфобією та біфобією, підтримали відомі та популярні українські діячі шоу-бізнесу та мас-медіа, зокрема такі як актриса Ольга Сумська, журналісти Яніна Соколова та Майкл Щур, музикант Дмитро Шуров, співачки Аліна Паш і Злата Огневич, музикальні гурти Yuko та KAZKA, та інші. Суттєву інформаційну підтримку отримав Марш Рівності в Одесі від популярних місцевих мас-медіа, зокрема Першого міського радіо та медіапроєкту "Думська".

Для українських мас-медіа характерним стало використання, здебільшого, коректної лексики, а також доброзичливе або нейтральне ставлення стосовно ЛГБТ – навіть у тих виданнях, що умовно вважаються проросійськими або консервативними. Експерти Інституту масової інформації провели моніторинг 16 популярних онлайн-медіа у період з 12 по 18 червня 2019 року. Вони виявили, що за цей час у цих виданнях було опубліковано загалом 25 матеріалів, присвячених ЛГБТ тематиці, причому в жодному з них не використовувалася некоректна термінологія на кшталт "нетрадиційна орієнтація" або "гомосексуалізм". Емоційне забарвлення матеріалів у 80% випадків було оцінене як нейтральне, у 16% позитивне, і лише у 4% негативне.

Що стосується обговорень ЛГБТ тематики у соціальних мережах, то за нашими спостереженнями, українці висловлювали найрізноманітніші думки та ставлення, від рішучого засудження та ворожнечі до повної підтримки ЛГБТ людей та їхніх прав. Не можна сказати, що якась думка була домінуючою. Маріупольські журналісти провели напередодні Дня боротьби з гомофобією опитування випадкових перехожих на вулицях міста стосовно їх ставлення до ЛГБТ людей. Переважна більшість опитаних відповіли, що ставляться до них нейтрально або принаймні терпимо.

Київське видавництво "Рідна мова" переклало українською та надрукувало комікс новозеландської авторки Кейті О'Нілл "Принцеса + принцеса: довго і щасливо", що розповідає історію кохання та одруження двох дівчат-принцес. Зовсім нещодавно воно також надрукувало ще один комікс тієї ж авторки "Товариство чайних драконів", який також підриває усталені в суспільстві гендерні стереотипи. За словами співробітниці видавництва Марії Шагурі, деякі покупці були незадоволені, побачивши комікс про одностатеве кохання на полицях українських супермаркетів, після чого одна з торгівельних мереж зняла його з продажі – однак, цей випадок залишився поодиноким, і в інших крамницях цей комікс залишається у вільному доступі та добре продається.

ЛГБТ спільнота

Щороку зростає кількість учасників київського Маршу Рівності. У 2019 році організатори заходу нарахували їх близько 8 тисяч, а незалежні монітори – 6,3 тисячі. Це приблизно в півтори рази більше, ніж у 2018 році, що у свою чергу приблизно в півтори рази перевищує кількість учасників київського Маршу Рівності 2017. Агресивні протестувальники, як і в минулі роки, намагалися заблокувати проходження маршу, але поліція запобігла сутичкам і провокаціям, а марш обійшов націоналістичних і релігійних активістів стороною.

Слоганом КиївПрайду у 2019 році стали слова "Наша традиція — це свобода!" Цього року вперше в історії у Марші Рівності офіційно взяла участь українська урядова установа – Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я. Вперше була сформована колона військових і волонтерів, яка налічувала близько 30 учасників. Вперше була сформована колона людей з інвалідністю.

Цьогорічний Марш Рівності в Одесі відбувся цілком успішно, під надійним захистом поліції від агресивних опонентів. Як і в Києві, кількість його учасників (близько 300) зростає принаймні у півтори рази порівняно з 2018 роком. Оргкомітет Кривбас Прайду вирішив відмовитися від проведення прайд-ходу у Кривому Розі – "після консультацій з поліцією і з урахуванням проведення виборів до Верховної Ради". Втім, культурна програма фестивалю Кривбас Прайд залишилася без змін.

Менші за масштабом публічні ЛГБТ акції відбувалися у багатьох містах України – зокрема, у Херсоні пройшов третій Квір-форум, що завершився маршем по центру міста, в якому взяли участь близько півсотні представників ЛГБТ та дружніх організацій. Ходу охороняли близько 150 співробітників МВС, під час заходу обійшлося без серйозних інцидентів. Водночас, у Чернівцях під час акції з нагоди Міжнародного дня протидії гомофобії, що проводила НУО "Інсайт", поліція затримала двох противників ЛГБТ, які застосували сльозогінний газ проти поліцейських, намагаючись прорватися скрізь їх кордон та напасти на учасниць акції. Як і в минулому році, у 2019 ультраправі націоналістичні угруповання послідовно намагалися зірвати всі публічні ЛГБТ заходи, а їхні організатори та поліція – знайти способи їх безперешкодного проведення. "Веселковий флеш-моб" до Міжнародного дня проти гомофобії у Запоріжжі, що вже традиційно проводиться місцевою організацією "Гендер Зед", охороняли близько 500 поліцейських і нацгвардійців, а його організатори були вимушені двічі змінювати заплановане місце акції з міркувань безпеки. В результаті, серйозних інцидентів вдалося уникнути.

Українські ЛГБТ організації у 2019 році в цілому успішно продовжували свою різноманітну поточну діяльність. Головними перешкодами для їхньої активності були загрози з боку радикальних ультраправих угруповань та відсутність фінансування. На жаль, НУО "Інсайт" було вимушене закрити свій шелтер у Києві для ЛГБТ людей, які опинилися у скрутних життєвих обставинах, через нестачу коштів на його утримання. Водночас, НУО "АЛЬЯНС.ГЛОБАЛ" відкрило у Києві аналогічний шелтер, але він є доступним тільки для геїв, бісексуалів та інших чоловіків, що мають секс із чоловіками, а також трансгендерних людей. Маріупольська НУО "Істок" оголосила про відкриття першого ЛГБТ-центру у цьому місті.

2. Насильство, дискримінація та інші порушення прав ЛГБТ¹

Із січня по серпень 2019 року моніторинговою мережею Центру "Наш світ" було задокументовано 279 випадків дій на ґрунті гомофобії та трансфобії, дискримінації та інших порушень прав ЛГБТ. Розподіл задокументованих кейсів по регіонах був таким (див. таблицю 1):

Таблиця 1

Київ і область	91
Херсон і область	38
Харків	26

¹ У цьому розділі кількість задокументованих порушень прав ЛГБТ може перевищувати кількість кейсів, тому що у деяких випадках було порушено більш ніж одну сферу прав.

Одеса і область	24
Дніпро і Дніпропетровська область	14
Житомир	13
Вінниця і область	10
Запоріжжя і область	8
Миколаїв	7
Донецька область (під українським контролем)	6
Львів та область	5
Донецька область (під російською окупацією)	6
Хмельницький і область	5
Полтава і область	4
Чернівці і область	4
Тернопіль	4
Луганська область (під російською окупацією)	4
Автономна Республіка Крим (під російською окупацією)	3
Івано-Франківська область	2
Суми і область	2
Луцьк та Волинська область	2
Рівненська область	1
Загалом:	279

Дії на ґрунті ненависті щодо ЛГБТ

Як і в попередні роки, найбільша кількість випадків (221) стосується дій на ґрунті гомофобії і трансфобії. 96 з них можна охарактеризувати як злочини ненависті, 121 – як інциденти на ґрунті ненависті, 8 – прояви мови ворожнечі. У цих випадках були відзначені такі види порушень (див. таблицю 2):

Таблиця 2

Види порушень	Кількість
образи, погрози, приниження людської гідності	134
фізичне насильство різних ступенів тяжкості	67
незаконне збирання та розголошення конфіденційної інформації	55
Здирство, шантаж	48
гомофобія / трансфобія в сім'ї	33
грабіж	10
гомофобні написи / заклики, образливі висловлювання	8
напади на ЛГБТ центри / заходи або активістів	7
перешкоджання мирним зборам	7
насильство сексуального характеру	7
нанесення збитку майну	6

вбивство	2
----------	---

За нашими спостереженнями, у порівнянні з аналогічним періодом минулого року дещо зменшилася частка насильницьких дій по відношенню до ЛГБТ, а також випадків нападу на закриті ЛГБТ заходи та публічні акції. Також треба відзначити зменшення кількості випадків гомофобного насильства під час та відразу після проведення Маршу Рівності у Києві.

У цей період також зафіксована значно менша кількість випадків мови ворожнечі та закликів до дискримінації ЛГБТ. Однак, треба відзначити різке зростання (більше ніж вдвічі у порівнянні з першою половиною 2018 року) ненасильницьких корисливих правопорушень, пов'язаних із здирництвом, шантажем і викриттям персональної інформації щодо сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності людини. Такі злочинні схеми дуже добре відпрацьовані та успішно використовуються злочинцями завдяки закритості чоловіків, які мають секс із чоловіками, та їх небажанню звертатися до правоохоронних органів за захистом.

Стосунки з правоохоронними органами

За вісім місяців 2019 року було задокументовано 20 кейсів, які свідчать про факти порушень щодо ЛГБТ з боку правоохоронних органів (див. таблицю 3).

Таблиця 3

Порушені права (якими діями)	Кількість
свобода від дискримінації (образи і приниження людської гідності та упереджене ставлення у зв'язку з сексуальною орієнтацією або гендерною ідентичністю)	14
право на свободу та особисту недоторканність (порушення процесуальних норм, фізичне насильство, перевищення влади та службових повноважень)	7
право на ефективні засоби правового захисту (відмова у захисті прав)	6
право на повагу до приватного життя (незаконний збір конфіденційної інформації та її поширення)	4
свобода від катувань та нелюдського поводження (катування та нелюдське поводження)	1

На відміну від декількох попередніх років, серед порушень прав ЛГБТ з боку правоохоронних органів на перший план вийшли випадки дискримінаційного ставлення за ознаками СОГІ та порушення права на свободу та особисту недоторканність, що нагадує методи роботи старої міліції. Найбільш скандальний випадок такого роду, що стався у місті Дніпрі, описаний на сторінці 4 цього звіту.

У сфері зайнятості було зафіксовано 17 випадків порушень через ознаки СОГІ (див. таблицю 4).

Таблиця 4

Види порушень	Кількість
упереджене ставлення	7
образи, погрози, приниження людської гідності	5
примушення до звільнення «за власним бажанням»	5
утиски	5
фізичне насильство різних ступенів тяжкості	3
незаконне збирання та розголошення конфіденційної інформації	3
незаконне звільнення	2
втручання в особисте життя	2

насильство сексуального характеру	2
незаконна відмова в прийомі на роботу	1
пониження на посаді або відмова в просуванні	1
інші порушення трудового законодавства з боку адміністрації	1

У **сфері освіти** було зафіксовано 19 випадків дискримінації, які полягали у цькуванні з боку однолітків (15), образах, погрозах, приниженні людської гідності (12), упередженому ставленні (5), фізичному насильстві різних ступенів тяжкості (3), заниженні оцінок (2), бездіяльності адміністрації (2), незаконному збиранні та розголошенні конфіденційної інформації (1), образливих висловлюваннях (1), незаконному виселенні з житла (1).

У **медичній сфері** було зафіксовано 3 випадки порушень через ознаки СОГІ: відмова в медичному обслуговуванні / послугах або надання їх не в повному обсязі (3), упереджене ставлення (1).

У **сфері споживання** дискримінаційне поводження з ЛГБТ спостерігалось у 15 випадках і полягало в образах, погрозах, приниженні людської гідності (8), відмові в обслуговуванні (4), незаконному виселенні з житла (4), відмові в оренді приміщення (4), упередженому ставленні (4), незаконному збиранні та розголошенні конфіденційної інформації (2).

Стосунки з окупаційною владою – 8 випадків: образи, погрози, приниження людської гідності (5), вимагання хабаря (3), незаконне збирання та розголошення конфіденційної інформації (3), порушення процесуальних норм (4), упереджене ставлення (3), втручання в особисте життя (1), насильство сексуального характеру (1), перевищення влади і службових повноважень (2), фізичне насильство різних ступенів тяжкості (1); примусове психіатричне лікування (1), ненадання медичної допомоги (1).

Інше (військова служба, сімейне право, органи влади тощо) – 6 випадків:

Види порушень	Кількість
ухвалення протиправних рішень / актів	3
гомофобні написи / заклики	2
відмова в обслуговуванні	1

Версія від 01.09.2019